Утвърдил: ……..

Декан

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ “СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”

Факултет:

Специалност:

С	Л	И	Ф	0	5	0	1	2	5

Български език и литература и история

УЧЕБНА ПРОГРАМА

Дисциплина:

3	0	2	5

Българска литература от Освобождението до Втората световна война

Преподавател: **гл. ас д-р Биляна Борисова**

Асистент:

Учебна заетост					
Аудиторна			**Извънаудиторна**		
Форма	**Хорариум**	**ЕСТК**	**Форма**	**Хорариум**	**ЕСТК**
Лекции	45	3	Реферат		
Семинари	30		Доклад		
Упражнения			Научно есе		
			Курсов учебен проект		
			Учебна екскурзия		
			Самостоятелна работа в библиотека или с ресурси	105	3

ОБЩА ЗАЕТОСТ	180
Кредити аудиторна заетост	3
Кредити извънаудиторна заетост	3
ОБЩО ЕКСТ	6

№	**Формиране на оценката по дисциплината**	**% от оценката**

1.	Work Shops {информационно търсене и колективно обсъждане на доклади и реферати)	
2.	Тематични дискусии в часовете	30%
3.	Демонстрационни занятия	
4.	*Посещения на обекти*	
5.	*Присъствие в час*	
6.	*Тестова проверка*	
7.	*Решаване на казуси*	
8.	*Участие в тематични дискусии в часовете*	
9.		
10.	*Изпит (то)*	70%

Анотация на учебната дисциплина:

Дисциплината „История на българската литература от Освобождението до Втора световна война“ е предназначена за студенти бакалаври от специалност „Български език и литература и история“. Лекционният курс е оформен в два модула – Българска литература от Освобождението до Първата световна война и Българска литература между двете световни войни.

Целта на курса е:

- да даде на студентите базисни знания върху историята на българската литература в периода от Освобождението до Втората световна война;
- да структурира естетическите процеси, развиващи се в литературното поле в разглеждания период;
- да постави тези процеси в исторически и социокултурен контекст, проблематизирайки въпроси като този за периодизациите в изкуството, за границите между литературните периоди, за значението на литературните институции (литературна периодика, награди, критика, читателски вкус и др.);
- да очертае картината на персонално присъствие на водещите за периода автори – биографично и творчески;
- да представи аналитично избрани класически творби, чрез които се формира, поддържа и развива обликът на националната литература в периода; да покаже генезиса на естетическите процеси и връзката между проявите им в предходни и следващи периоди.

Периодът от Освобождението до Първата световна война е класически период в развитието на националната ни литература. Неговата важност се определя от първото заявяване и определяне на литературното поле в съвременния смисъл на думата, в резултат на което се поставят основите на националната ни литература след петвековния период под османска власт;

от изграждането на модерна норма за литературност;

от структуриране и институционално оразличаване на полето на литературното творчество като самостоятелна, професионална и обществено призната зона на дейност;

от осъзнаване и оползотворяване на възможностите на литературата да участва в изграждането на националната идентичност на свободното общество;

от реалните възможности в ускорен порядък да бъде наваксано забавянето в естетически план в областта на изкуството, както и в общокултурен план движението към постепенно изравняване с постиженията и синхронизиране с процесите в европейското изкуство и култура; от процеса на съграждане на класическия ред в историята на следосвобожденската българска литература.

Затова лекционният курс в модула се съсредоточава върху структурирано очертаване на полето, протичащите процеси в него, ключовите фигури с принос към развитието му, в съчетание с фактологично запознаване с ключови автори, творби, събития, процеси, резултати. Семинарните занятия дават възможност за аналитично вглеждане с избран набор от творби с цел да се илюстрират най-важните процеси и литературни достижения в периода, от една страна, и от друга – възможност за упражняване на анализационни и интерпретативни техники при работа с конкретен художествен текст от страна на студентите.

Предварителни изисквания:

Общи фактологични познания на студентите върху историята на българската литература във възрожденския период; съзнание за свързаността и непрекъснатостта на естетическите процеси; актуални познания по обща теория на литературата; базисни исторически познания за периода 1878–1944 г. (кардинални събития, обществено-политически процеси, водещи личности в гражданската история на България през периода); базисни културологични познания; съзнание за спецификата, функциите, строежа на художествения език; добри умения за анализ и интерпретация на художествени творби и възможности за практическа работа с конкретни текстове.

Очаквани резултати:

След приключването на курса от студентите се очаква да придобият сигурна литературно-историческа ориентация в периода;

да определят фактологично вярно водещите естетически и художествени процеси в него;

да познават в биографичен и творчески план основните фигури в литературата през периода;

да четат и интерпретират адекватно ключови творби от времето;

да разсъждават върху литературата като изкуство и върху ролята ѝ като културен и социален феномен;

да са придобили разширен поглед върху българската литература в периода от края на XIX до средата на XX в. в резултат на панорамно представяне на допълнителни автори и творби;

да са подобрили и разширили придобити вече умения за работа с художествен текст.

Учебно съдържание

№	Тема:	Хора риум
Българска литература от Освобождението до Първата световна война		
1	Освобождението и развойните процеси в българската литература в началото на новия период. Литературни граници и периодизация. Формиране на ново културно пространство. Центрове на културен живот. Установяване на нова норма за литературност. Литературни поколения, жанрова картина, начало на литературна периодика, полемики. Водещи фигури в литературния живот. Промяна на типа писател и емблематика на авторското публично присъствие.	3
2.	Мемоарната вълна от 80-те години на 19 в. Характеристика на явлението. Представители и творби (Иван Вазов, Захари Стоянов, Константин Величков, Светослав Миларов, Стоян Заимов). Амбивалентни функции на жанра, особености на мемоарното повествование, литературно и извънлитературно значение на явлението. Идеята за „най-българското време“. Захари Стоянов и неговите „Записки по българските въстания“.	3
3.	Иван Вазов – ключова фигура на първото следосвобожденско литературно десетилетие. Особености на творческото присъствие. Творчество (стихосбирки, повестта „Чичовци“, романът „Под игото“, цикълът „Епопея на забравените“).	3
4.	Стоян Михайловски. Синтез на възрожденско и модерно. Поезия. „Философически и сатирически сонети“. „Книга за българския народ“.	3
5.	Литературата на 90-те години на 19 в. Характеристики на второто следосвобожденско поколение творци. Представители и знакови творби. Динамика на литературните жанрове. Обмен на идеи и похвати между литература и публицистика, процеси на охудожествяване на публицистични жанрове. Идеологически влияния върху литературата. Естетически доминанти в литературата от 90-те години на 19 в. и началото на 20 в. Естетическа доминация на линията на критическия реализъм. Първи прояви на модерно културно и естетическо съзнание.	3
6.	Алеко Константинов. Фейлетони и пътеписи. Книгата „Бай Ганьо“.	3
7.	Народничество и народнически тенденции в литературата. Носталгия и идеализация на патриархалните отношения в народнически ориентираната белетристична традиция. Представители. Белези на писателя-народник и типове разказване. Тодор Влайков („Дядовата Славчова унука“, разкази).	3
8.	Критикореалистичната тенденция на краевековието. Иван Вазов. Сборници с разкази, романът „Нова земя“. Градът и неговият амбивалентен литературен образ в началотото на 20 в. Ибсенизмът в българската литература на границата на двата века.	3

9.	(Пре)откриване на селото като обект на литературно изображение. Елин Пелин. Разкази и повести. Антон Страшимиров. Творчество.	3
10.	Начало на българския предвоенен модернизъм. Исторически основания на и естетико-философски влияния в ранната българска модерност. Етапи, представители. „Млади" и „стари" в литературния живот между двата века. Кръгът „Мисъл": основни посоки на предложената идейно-естетическата преориентация на българската литература. Фигурата на д-р Кръстев и значението на дейността му за промяна на литературноисторическия дискурс. Книгата „Млади и стари".	3
11.	Пенчо Славейков – културен идеолог и творец. Творчество (статии; книгите „Епически песни", „Сън за щастие", „На острова на блажените"). Петко Тодоров. Творчество (сборникът „Идилии", „Драми").	3
12.	Пейо Яворов като средищна фигура в историята на ранния български модернизъм. Творческа еволюция – от народническо-социалистически идеи до символизъм. Творчество. Кирил Христов и неговият принос за модернизирането на българската литература в края на 19 в., специфика на литературното присъствие.	3
13.	Български символизъм. Естетика и поетика. Национална специфика. П. К. Яворов и Т. Траянов като основоположници на българския символизъм. Представители на направлението (П. К. Яворов, Т. Траянов, Дим. Бояджиев, Д. Дебелянов, Ем. Попдимитров, Хр. Ясенов, Н. Лилиев и др.). Тематична специфика.	3
14.	Димчо Дебелянов. Специфика на литературното присъствие. Поезия. Николай Лилиев и стихосбирките „Птици в нощта" и „Лунни петна" като поетическа кулминация на предвоенния български символизъм.	3
15.	Модерна българска драматургия от началото на XX в. Генезис. Характеристика на явлението. Литературно и културно значение. Представители (П. К. Яворов – „В полите на Витоша" и „Когато гръм удари, как ехото заглъхва"; П. Тодоров – „Зидари"; А. Страшимиров – „Вампир", „Свекърва").	3

Конспект за изпит

№	Въпрос
1.	Освобождението и развойните процеси в българската литература в началото на новия период. Литературни граници и периодизация. Формиране на ново културно пространство. Центрове на културен живот.
2.	Установяване на нова норма за литературност. Литературни поколения, жанрова картина, начало на литературна периодика, полемики. Водещи фигури в литературния живот. Промяна на типа писател и емблематика на авторското публично присъствие.

3.	Мемоарната вълна от 80-те години на 19 в. Характеристика на явлението. Представители и творби (Иван Вазов, Захари Стоянов, Константин Величков, Светослав Миларов, Стоян Заимов). Амбивалентни функции на жанра, особености на мемоарното повествование, литературно и извънлитературно значение на явлението.
4.	Идеята за „най-българското време“. Захари Стоянов и неговите „Записки по българските въстания“.
5.	Иван Вазов – ключова фигура на първото следосвобожденско литературно десетилетие. Особености на творческото присъствие. Ранни стихосбирки.
6.	Иван Вазов. Повестта „Чичовци“, романът „Под игото“, цикълът „Епопея на забравените“.
7.	Стоян Михайловски. Синтез на възрожденско и модерно. Поезия. „Философически и сатирически сонети“. „Книга за българския народ“.
8.	Литературата на 90-те години на 19 в. Характеристики на второто следосвобожденско поколение творци. Представители и знакови творби. Динамика на литературните жанрове. Обмен на идеи и похвати между литература и публицистика, процеси на охудожествяване на публицистични жанрове.
9.	Идеологически влияния върху литературата от 90-те години на 19 в. Естетически доминанти в литературата в края на 19 в. и началото на 20 в. Естетическа доминация на линията на критическия реализъм. Първи прояви на модерно културно и естетическо съзнание.
10.	Алеко Константинов. Фейлетони и пътеписи. Книгата „Бай Ганьо“.
11.	Народничество и народнически тенденции в литературата. Носталгия и идеализация на патриархалните отношения в народнически ориентираната белетристична традиция. Представители. Белези на писателя-народник и типове разказване.
12.	Тодор Влайков („Дядовата Славчова унука“, разкази).
13.	Критикореалистичната тенденция на краевековието. Иван Вазов. Сборници с разкази, романът „Нова земя“.
14.	Градът и неговият амбивалентен литературен образ в началотото на 20 в. Ибсенизмът в българската литература на границата на двата века.
15.	(Пре)откриване на селото като обект на литературно изображение. Елин Пелин. Разкази и повести.
16.	Антон Страшимиров. Творчество.
17.	Начало на българския предвоенен модернизъм. Исторически основания на и естетико-философски влияния в ранната българска модерност. Етапи, представители. „Млади” и „стари” в литературния живот между двата века.
18.	Кръгът „Мисъл“: основни посоки на предложената идейно-естетическата преориентация на българската литература. Фигурата на д-р Кръстев и значението на дейността му за промяна на литературноисторическия дискурс. Книгата „Млади и стари“.
19.	Пенчо Славейков – културен идеолог и творец. Творчество (статии; книгите „Епически песни“, „Сън за щастие“, „На острова на блажените“).
20.	Петко Тодоров. Творчество. Сборникът „Идилии“.

21.	Пейо Яворов като средищна фигура в историята на ранния български модернизъм. Творческа еволюция – от народническо-социалистически идеи до символизъм.Творчество.
22.	Кирил Христов и неговият принос за модернизирането на българската литература в края на 19 в., специфика на литературното присъствие.
23.	Български символизъм. Естетика и поетика. Национална специфика. П. К. Яворов и Т. Траянов като основоположници на българския символизъм. Представители на направлението. Тематична специфика.
24.	П. К. Яворов. Символистично творчество
25.	Димчо Дебелянов. Специфика на литературното присъствие. Поезия.
26.	Теодор Траянов. Творчество (стихосбирките „Regina mortua“, „Химни и балади“, „Български балади“)
27.	Христо Ясенов, Еманоил Попдимитров и Димитър Бояджиев – специфика на мястото им в развитието на българския символизъм.
	Николай Лилиев и стихосбирките „Птици в нощта“ и „Лунни петна“ като поетическа кулминация на предвоенния български символизъм.
28.	Модерна българска драматургия от началото на XX в. Генезис. Характеристика на явлението. Литературно и културно значение. Представители (П. К. Яворов – „В полите на Витоша“ и „Когато гръм удари, как ехото заглъхва“; П. Тодоров – „Зидари“; А. Страшимиров – „Вампир“, „Свекърва“).

Формат на изпита.

След края на първия семестър студентите се явяват на междинна проверка на знанията и получават текуща оценка върху материала от Част I.

Избрана библиография

Общи съчинения

Валери Стефанов, Биляна Борисова. Книжовност и литература в България IX-XXI в. С, УИ, 2024.

Валери Стефанов, Биляна Борисова. Модерност. С, УИ, 2022.

Милена Кирова. Българска литература от Освобождението до Първата световна война. Т.1, С., Колибри, 2016.

Милена Кирова. Българска литература от Освобождението до Първата световна война. Т.2, С., Колибри, 2018.

Милена Кирова. Българска литература от Освобождението до Първата световна война. Т.3, С., Колибри, 2020.

Критическа христоматия по история на българската литература (1878-1914). Съст. Биляна Борисова, Кристина Йорданова. С., 2019.

Атлас на българската литература 1878 – 1914. Съст. Симеон Янев, Биляна Борисова, Стоян Петков. Пл., 2003.

Периодика и литература. Т.1 (1877 – 1892). С., 1985, Т.2 (1893 – 1901). С., 1993. Т.3 (1902 – 1910). С., 1994. Т.4 (1911 – 1917). С., 1995. Т. 5 (1918-1920).

История на българската литература, С., БАН, 1976, т. 3.

Иван Радославов. Българска литература 1880-1930.
Историческа поетика. Драмата. ВТ, Издателство Абагар, 1995.
Поредица "Българската критика за …"
Поредица "Български критици"
Речник по нова българска литература, С., 1994.
Колоквиум "Иван Вазов. Проблеми на българската литература", С., 1987.
Българската литература и народното творчество, С., 1977
Поетика и литературна история. С., 1990.
Защо сме такива? В търсене на българската културна идентичност. С., 1994.
Литературата – новият поглед. С., 1999.
Българският канон?! Кризата на литературното наследство. С., 1998.
Българската литература. - фигури на четенето. С., 1999.

Отделни трудове

Аретов, Николай. Национална митология и национална литература. С., 2006.
Борисова, Б. Създаден, за да изрече. С., УИ, 2019.
Борисова, Б. Светове и прочити. ВТ, Фабер, 2017.
Георгиев, Н. Сто и двадесет литературни години. С., 1992
Гиргинова, Мариета. Лабиринтът на драмата. Трансформации на аз-а. С., 2002.
Д-р Кр. Кръстев. Съчинения. Т. 1, С., 1996; Т. 2., С. 2002.
Данова, С. Кралят физиономист. Автотекстуалност и авторепрезентиране в творчеството на Пенчо Славейков. С., Парадигма, 2016.
Жечев, Т. Въведение в новата българска литература. С., 1989.
Игов, Св. История на българската литература 1878-1944. С., 1991.
Кирова, М. Българската поема. С., 1987.
Кирова, М. Сънят на Медуза. С., 1995.
Кирова, М. Изпитания на символите. С., 1996.
Кирова, М. Проблематичният реализъм. С., 2003
Козлуджов, З. Литературният сказ и проявите му в българската проза. Пл., 1998.
Коларов, Р. Елин Пелин, С., 1995.
Кортенска, Мирослава. Културната мисия на кръга „Мисъл". С., 2008.
Неделчев, М. Социални стилове, критически сюжети. С., 1989.
Панова, И. Вазов, Елин Пелин, Йовков – майстори на разказа. С., 1967.
Пелева, И. Идеологът на нацията. Думи за Вазов. Пл., 1994.
Пелева, И. Четени текстове. Пл., 1994.
Пелева, И. Места от конспекта. С., 1999.
Пелева, И. Идеологът на нацията. Думи за Вазов, 1994.
Пенчев, Б. Тъгите на краевековието. С., ЛВ, 1998
Пенчев, Б. Българският модернизъм: моделирането на Аз-а. С., УИ, 2003.
Радев, Симеон. Погледи върху литературата и изкуството и лични спомени. С. 1996.
Сивриев, С. Чудесното раждане. Работи по литературна история. 1995.
Сивриев, С. Митос и техне. Опит върху българската литература от миналия век. С., 1999.
Стефанов, В. Участта Вавилон. С. ,2000.
Стефанов, В. Имената на времето, С. , 1989.
Стефанов, В. Творбата – безкраен диалог. С., 1992.

Стефанов, В. Българска литература XX век. С.,2007.
Стефанов, В. Българска словесна култура. С., 2010.
Стойчева, П. Автобиографията, мемоарите и други жанрове. С., УИ, 2018.
Стойчева, П. Нацията – копнежи и употреби. С., УИ.
Тиханов, Г. Жанровото съзнание на кръга "Мисъл". С., 1998.
Тотев, П. Българският блян по епопея, Пл., 1995.
Хранова, А. Литературният човек и неговите български езици. Пл., 1995.
Хранова, А. Езикът и неговите речи., С., 2000.
Цанева, М. Иван Вазов в Пловдив. С., 1996.
Цанева, М. Автори, творби и проблеми, С., 1990.
Цанева, М. Патриархът. С., 2000.
Чернокожев, Н., Н. Аретов. Българска литература XVIII-XIX век: Един опит за история. С., 2006.
Чернокожев, Н. България: стереотипи и екзотика: техники на сглобяване на български образ в немскоезичната книжнина от XIX век. С., УИ, 2012.
Чернокожев, Н. Видяна България. Визуални образи на страната/земята и хората в немскоезичната книжнина до 1879. С., УИ, 2016.
Чолаков, Здр. Съдбата на идеите в литературата. С., 2000.
Янев, С. Елин Пелин. С., 1994.
Янев, С. Пародийното в литературата. С., 1989.

БИБЛИОГРАФИЯ БЪЛГАРСКИ СИМВОЛИЗЪМ

Розалия Ликова. Проблеми на българския символизъм, С. 1985.
Розалия Ликова. Портрети на български символисти. С. 1987.
Симеон хаджикосев. Българският символизъм, С., БП, 1979
Симеон Хаджикосев. Българският символизъм и европейският модернизъм. С., Наука и изкуство, 1974.
Добрин Добрев. Символите в творчеството на българските символисти. С, 2000.
Добрин Добрев. Справочник на символите в българския символизъм. Шумен: Глаукс, 1996.
Йордан Ефтимов. Божествената математика: Тревожната хетероклитност на българския символизъм.София, 2012.
Стоян Илиев. Естетическите програми на френските и руските символисти. С, БАН, 1979.
Стоян Илиев. Пътищата на българските символисти. С., 1981.
Блуждаеща естетика, съст. Стоян Илиев, С., 1992.
Слово и символ, съст. Стоян Илиев, С. 1979.
Димитър Аврамов. Естетика на модерното изкуство, С. 2008.

БИБЛИОГРАФИЯ МОДЕРНА БЪЛГАРСКА ДРАМАТУРГИЯ

Иванова-Гиргинова, Мариета. Лабиринтът на драмата. Трансформации на Аз-а в българската драматургия през XX век. С., 2002.
Тошева, Кристина. История на българския театър (в 3 тома). Т. 3 1904-1918. С., 1999.
Български театър. Документални материали. Том 2: 1900-1917. Съст. Светлана Байчинска. БАН, 2008.

Попилиев, Ромео. Театралната критика на две критични десетилетия (20-те и 30-те години на XX век). БАН, 2003.
Гьорова, Севелина. Ловци на мигове. Основателите. С., 2003.
Цанков, Вили. Съчинения в пет тома Т.1: Какъв е Хамлет? Обърканият чорап. Сребърната паяжина. С., 2008.

ПОЛЕЗНИ ВРЪЗКИ:

Литературната историзация. Историите на българската литература от 80-те и 90-те години на 19 век и „липсващата“ литература. Биляна Борисова, Кристина Йорданова – https://unipress.bg/literaturnata-istorizatsiya (електронна книга ISBN 978-954-07-5615-8), 2022.

Новата земя. Места и маршрути в българската белетристика от 90-те години на 19 век. Виртуална карта/уеб приложение – http://dipzone.net/wp-content/uploads/2020/26-11-20/index.html

И тъй пленява ме с неудържима сила. Цариград в живота и творчеството на Константин Величков. Сборник, състав. Б. Борисова, Кр. Йорданова. Ел. публикация – https://unipress.bg/%D0%B5-%D0%BA%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B8/i-tay-plenyava-me-s-neudarzhima-sila-tsarigrad-v-zhivota-i-tvorchestvoto-na-konstantin-velichkov, също и на https://digital.libsu.uni-sofia.bg/en/v/64574.

Антология на българския поетически модернизъм в литературната периодика (1892-1919). Съст. Биляна Борисова, Кристина Йорданова - http://digilib.nalis.bg/xmlui/handle/nls/32218

Вазов/1920 – във и извън юбилея. Съст. Николай Чернокожев, Биляна Борисова - https://www.slav.uni-sofia.bg/programa/sbornik/Vazov_1920_sbornik.pdf

Български литературен модернизъм - http://bgmodernism.com/
Речник на българската литература след Освобождението - http://dictionarylit-bg.eu/
Дигитална библиотека „Българска литературна критика“ - https://bglitcritics.org/
Периодика и литература - http://ilit.bas.bg/bg/node/917

Дата: 5.05.2026 г.

Съставил:

Гл.ас. д-р Биляна Борисова

Учебната програма е приета на заседание на ФС на ФСлФ с протокол номер 5 / 12.05.2026 г.